

Havasréti
József

Rá- olvasás

Tanulmányok, kritikák

KRONOSZ KIADÓ

Havasréti József

Ráolvasás

HAVASRÉTI JÓZSEF

Ráolvasás

Irodalmi tanulmányok és kritikák

Kronosz Kiadó
Pécs, 2022

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2022-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

print ISBN 978-615-6339-47-8

pdf ISBN 978-615-6339-48-5

A névmutatót összeállította:

Erőss Zsolt

Olvasószerkesztő:

Bellus Ibolya

A borítón Horváth Gábor fotója látható
(Kerényi Károly könyvtárából, 2010)

© Havasréti József, 2022

© Kronosz Könyvkiadó Kft., 2022

Tartalom

Előszó	7
--------------	---

TANULMÁNYOK

„Mióta ismerlek, haldokolsz...”. Ady Endre a <i>Nyugat + Zombik</i> képregényben	11
„Látja a holnapot s a megváltás útját...” Ady profetikus költészetének kritikai megítéléséről	20
Vitustánc. A „társadalmi fiziognómia” és a szexualitás kérdései Szilágyi Géza írásaiban	45
A Jézus összes. Kacziány Géza <i>Jézus összes költeményei</i> című kiadványa kapcsán	67
Patrióta hangyák, egzotikus természetek. Politikai allegóriák egy harmincas évekbeli ifjúsági regény propagandavilágában. Fábrián Gyula: <i>Különös háború</i>	76
A „Táj” és a „Szellem”. Kerényi Károly és a pécsi egyetem (1934–1940)	88
Mediális paradigmák. A „poétikai közvetítés” eszméje Thienemann Tivadar és Marót Károly írásaiban	118
„Allen Ginsberg és nagy családja...” Az amerikai beatirodalom fogadtatása Magyarországon	148

A korai Kádár-korszak irodalmi pszichonautái. (Abody Béla, Juhász Ferenc, Nemes Nagy Ágnes)	179
„Hosszú sötétség, rövid felvillanás”. Hajas Tibor <i>Szövegképrázat</i> című írásáról	196
Az irodalmi tetszhalál anatómiája. Baka István: <i>A kisfiú és a</i> <i>vámpírok</i>	215
A megsértett agresszor. Szerdahelyi István <i>A neoavantgardista</i> <i>stílusdiktatúra esélyei</i> című írásának utóéletéhez	223

KRITIKÁK

Az életmű kulcsai. György Péter: <i>Apám helyett</i>	237
Egy „felépített ember” naplója. Király István: <i>Napló 1956–1989</i>	262
A filosz. Réz Pál: <i>Bokáig pezsgőben</i>	277
Értelmiségiek. Radnóti Sándor: <i>Sosem fogok memoárt írni</i>	290
A kötet írásainak eredeti megjelenési helye	301
Névmutató	303

Előszó

Jelen kötet az 1995 és 2022 között megjelent irodalmi-irodalomtörténeti tanulmányaimból és kritikáimból válogat. Szövegükön helyenként kisebb stilisztikai-terjedelmi változtatásokat eszközöltem. Két írásom esett át jelentősebb módosításokon. 1995-ben megjelent Ady-tanulmányom szövegét lerövidítettem, átszerkesztettem (első változata az Ady Endre Társaság és a Soros Alapítvány esszépályázatára készült, ahol második díjat nyert), ugyanakkor meghagytam az eredeti szakirodalmi hivatkozásokat. Jelentősen lerövidítettem (könyvem tervezett áranyaihoz igazítva) A „poétikai közvetítés” eszméje Thienemann Tivadar és Marót Károly írásaiban című tanulmányom szövegét is. Kritikáimból négyet válogattam be a jelen kötetbe, olyan könyvekről írottakat, melyekben hangsúlyos módon jelennek meg – a magyar „értelmiség-történet” tárgykörén belül – emlékezés és életrajziség viszonyának tanulságai. Az egyes írásokat nem publikálásuk sorrendjében, hanem a bennük tárgyalt irodalmi jelenségek történeti időrendjének megfelelően közlöm. Eredeti megjelenési helyük a függelékben található.

Havasréti József

TANULMÁNYOK

„Mióta ismerlek, haldokolsz...”

A Nyugat + Zombik Ady-képe

1.

A *Nyugat + Zombik* képregény¹ három jelentősebb szemponton keresztül közelíti meg Ady Endrét: Ady személye, Ady költészete-életműve, valamint Ady sajátos helye a *Nyugat* vezető irodalmárai körében. Utóbbiak (Babits, Kosztolányi, Karinthy, Móricz, Tóth Árpád) egyébként ugyancsak a kötet szereplői. Fontos látni, hogy Csepella könyve noha – műfajának köszönhetően is – főként irodalomtörténeti sztereotípiákkal dolgozik, egészében véve releváns módon és ügyesen szól hozzá a fent megjelölt hármas kérdéskörhöz (noha újat nem mond, de ez nem is feladata). Számos részlete a magyar irodalomtörténet egyik legerősebb, legvirulensebb irodalmi mítoszának és kultuszának – tehát az Ady-mítosz és Ady-kultusz – történetéhez kapcsolódik, így az irodalomtudományos kultuskritika szempontjából is izgalmas vizsgálati tárgy.² A fenti három kérdéskör (mint sejthető) szorosan összekapcsolódik egymással Csepella könyvében. A *Nyugat+Zombik* alapkonceptiója szerint Ady lírájának ősvilági-pogány víziókban bővelkedő motívumai valamiképpen ellentmondanak mind a *Nyugat* irodalmi folyóirat „modernizációs” karakterének, mind Ady nyugatos pályatársainak alapvetően a nyugat-európai irodalom felé tájékozódó, abból inspirálódó irodalmi törekvéseinek. A könyv egésze kissé azt a (már Ady életében is elterjedt) nézetet támasztja alá, hogy Ady valamiképpen „kilógott” a *Nyugattól*; nem a modernizáció lovagja, ha-

¹ Csepella Olivér: *Nyugat+Zombik*. Budapest: Corvina, 2017. A kötet Csepella Olivér mellett számos közreműködő (szövegírók, rajzolók, konzultánsok) munkájának eredménye. Elemzésem során a könyvet egységes egészként kezelem, és ekként fogok rá hivatkozni.

² Az Ady-kultusz történetéhez lásd Mekis D. János írását: *Ady-kultusz és Ady-hatás*. http://www.arkadiafolyoirat.hu/images/000_irodalom/IRO007_TAN_mekis_ady.pdf (utolsó letöltés: 2021. szeptember 15.)

nem az archaikus regresszióé; ezt az elképzelést járja körül és „állítja élére” a *Nyugat + Zombik*. Természetesen Ady az akkori progresszió (a feudális viszonyok és a nacionalizmus kritikája, polgári radikalizmus, szociáldemokrácia, háborúellenesség) elkötelezett híve is volt; a keleties, archaizáló, pogány víziók, illetve a modernizációs törekvések életművében rendkívül bonyolult komplexumot alkotnak. Ady hol a saját pogányságát, törzsökösségét, a halottak birodalmával való összeszövődöttségét (mint *sorsot*, mint *ihletet*, és mint *egzisztenciát*) hangsúlyozza, máskor pedig ennek ellenkezőjét. Így részben közvetít a Nyugat és a Kelet, a modernizáció és az archaikus filozófia/mitológia között, részben pedig a végletekig fokozza az ezek közötti feszültséget, amint erre jelentős értelmezői – ideológiai előfeltevéseiktől függetlenül csak néhány példa: Szerb Antal, Révai József, Barta János, Vatai László, Király István, Vezér Erzsébet – rámutattak.

2.

A szüzsé szerint a budapesti New York kávéház helyén az ősidőkben varázsfű állt, mely körül pogány ősmagyarok éltek, táltosuk vezetése alatt („az ezeréves táltos törzse, vagy, ahogy ő hívja őket... a magyarok”). A táltos és felesége rájönnek, hogy a varázsfű füstjével eljuthatnak a jövőbe, ahol döbbenet látják, hogy mivé (vagyis Nyugattá) züllött-korcsosult a régi ősmagyar világ. Ezért varázsfüsttel megfertőzik és zombivá változtatják a New York vendégeit, hogy ez a zombisereg harcoljon a nyugatosodás, illetve a *Nyugat* folyóiratot képviselő modernista irodalmárok – a „Nyugat kutyái” – ellen. A táltos először a kávéház tulajdonosában, Schwarz úr testében, majd Schwarz pusztulása után annak titkárában reinkarnálódik, felesége pedig egy táncosnőben, aki a születésnapját ünneplő Babitsnak szánt óriástortából ugrik elő.

A táltos és az általa vezetett élőhalottak világa („A halottak élen” – idézi Ady kötetének nagyon is odaillő címét a könyv) ugyanakkor nem csak a modernizáció ellentétét képezi, hanem a kereszténységét is (beleértve, hogy hajdan az államalapítás és a kereszténység felvétele maga is modernizációs lépés volt a pogány törzsiséghez képest). Csepella képregénye ügyesen reagál arra a feszültségre pogányság és kereszténység között, mely egyébként nem csak Ady, hanem Babits és

Kosztolányi költészetében is megfigyelhető. Mindezek forrásai a következők: archaikus folklór, ősvallás, őstörténet, antik irodalom, Nietzsche hatása, irodalmi dekadencia, kálvinizmus, katolicizmus. Pogányság és kereszténység ellentéte Ady esetében az egész lírai életművön végighúzódik (egyszerre bibliás és ősvilágian mitologikus); Babits esetében főként a pálya korai nietzscheiánus, dekadensen sátánista korszakát jellemzi, Kosztolányi esetében pedig (mondjuk így) szórványszerű.

Ugyanakkor mind Ady, mind Kosztolányi költészetére jellemző valamiféle permanens halál-, sőt halottkultusz. „Mióta ismerlek, haldokolsz” – vágja a széklábbal átdöfött, haldokló Ady fejéhez Kosztolányi, mélyen igazságtalanul, hiszen ez a „haldokló” póz rá is rendkívüli módon jellemző volt. A folyamatos „haldoklás” igen erős kép, egyszerre mozgósítja Ady (és nota bene: Kosztolányi) költészetének egyik fő motívumát, Ady dekadens pózait, valamint az élet és a halál közötti *mediáció* problémáját, mely mind Csepella képregényének zombiapokalipszisében, mind Ady és Kosztolányi műveiben egyaránt erőteljesen megjelenik. „Hozz hírt a túlvilágrul, testvér!” – mondja valakinek a táltos démoni felesége, nos, e felszólítás, ha afféle jelszónak tekintjük, Ady és Kosztolányi költészetét is jellemzi.

Az életrajzi Adyt a könyv alapvetően a költő alkoholizmusán, illetve a kifinomult, őt nyíltan lenéző – nem pusztán nyugatos, hanem nyugatias – irodalmároktól való különbözőségén keresztül közelíti meg. Mondjuk ki (a kötet is ezt hangsúlyozza): utóbbiak szemében Ady egy bugris. E szempontból nézve a képregény nyilvánvalóan a Babits és Ady, illetve a Kosztolányi és Ady közötti ellenérzéseket aknázza ki, nagyítja fel. (Ugyanakkor nem szól a Babits és Kosztolányi közötti ellenérzésekről, de miért is szólna, a könyv koncepciója szempontjából ez mindegy.) Nem esik túlzásokba, az ifjúkori Babits–Juhász–Kosztolányi-levelezés egyes darabjai, vagy a későbbi, Kosztolányi által kezdeményezett „Ady-revízió” dokumentumai (és persze nem csak ezek) közismerten arról tudósítanak, hogy Babitsék hol egyszerűen csak lenézték, hol pedig valamiféle iszonnal vegyes elismeréssel szemlélték Adyt, a riválist.³ Csepella könyve idézi is *Az írástudatlanok árulásának*

³ Ehhez lásd *Babits–Juhász–Kosztolányi levelezése*. S. a. r. Belia György. Budapest, MTA, 1959. (61. és 62. számú levél); valamint Kosztolányi Dezső: *Az írástudatlanok árulása* (1929). In: *Uő: Egy ég alatt*. S. a. r. Réz Pál. Budapest, Szépirodalmi, 1977, 220–239.

egyik híres helyét: „Kevés költő hagyott maga után annyi selejtest, művészileg idétlent, és modorost”.

Ady holtrészegen, a kávéházi asztalra borulva alszik kifinomultan évődő társai mellett („A Művész Úr medítál”, szúrja oda gúnyosan Kosztolányi). A könyv által felnagyított és dramaturgiai tényezővé emelt alkati és kulturális ellentétet illetően lényeges az is, hogy Ady iskolázottsága, műveltsége, életstílusa gyökeresen szemben állt a többiekével. Míg Ady majdhogynem autodidakta volt és elsősorban (kiterjedt, de mégiscsak) valamiféle zsurnaliszta, innen-onnan összeszedett műveltséggel rendelkezett, addig Kosztolányi és Babits a kor legmagasabb európai műveltségének szintjén álltak. Ady alacsonyabb műveltségi státuszához e tekintetben legfeljebb Karinthy – és Móricz – volt hasonlítható.⁴ Ez nem ítélet vagy minősítés részemről, mégis szükségesnek látszik ezt kiemelni, hiszen részben ez biztosítja a *Nyugat + Zombik* lélektani-érzelmi, illetve szociokulturális dinamikáját. Adyt nem tanultsága, formális műveltsége, hanem látnoksága, illetve az archaikus tapasztalat által való „megragadottsága” jellemzi, illetve emeli ki a többi „nyugatos” köréből.⁵ Ennek köszönhetően kerül ő a képregény centrumába mint kulcsfigura, aki a pogány-maradi ősvilág, illetve a Nyugat világa felé egyaránt utat nyit. E szempontból lényeges Csepella könyvében, hogy az általa felsorakoztatott „nyugatos” irodalmárok köréből egyedül Móricz az, aki rokonszenvez Adyval.

Igen jellemzőek azok a verbális pengeváltások, melyek az Adyra a New York alagsori mosdójában rátaláló Kosztolányi és Karinthy, illetve Ady között zajlanak. Ezek hol Ady faragatlanságára utalnak („De szép kezét uram, ha megmosná előbb...” – figyelmezteti Kosztolányi a vele parolázni készülő, nemrég még a vécén trónoló Adyt), hol pedig egymás vélt vagy valós költői modorosságaira. Ady Kosztolányi lírájának finomkodó, olykor szinte kispolgári jegyeivel ugratja riválisát („bájos kis ügyek azzal a sok sárga holmival”), Kosztolányi pedig gunyorosan utal Ady költészetének ösztönös, naiv, reflektálatlan jellegére, talán alkotásmódjára is („a verset írás és küldés között néha át

⁴ Izoláció és nyugatosság, magyar törzsökösség és nyugati látókör sajátos dinamikáját tekintve az is érdekes körülmény, hogy a *Nyugat* szerzői köréből éppen Ady és Móricz voltak azok, akik nem beszéltek idegen nyelveken.

⁵ A „megragadottság” (*Ergiffenheit*) vallástörténeti szakkifejezés, melyet Kerényi Károly ókortudós népszerűsített a harmincas–negyvenes években.

is nézem én”). Amikor Ady – ugyancsak a mosdóbéli jelenetben – leírja a varázsfüstben felbukkanó táltos garázdálkodását („csupa suhanás volt, szilaj mozdulatok”, majd: „Tombolt. Rettentő, szilaj erővel”); valaki – itt a szóbuborék nincs személyhez kötve, de vélhetően Karinthy mondja – csak annyit fűz hozzá: „a szilaj már volt”. Ez egyszerre utal Ady lírájának védjegyszerű, a kortársak által gyakran kifogásolt ismétlődéseire, illetve Karinthy ismert paródiájára, mely ugyancsak ezt tette nevetségessé. Nem véletlen, hogy Csepella később is az Ady-versek modoros ismétlődéseit kifigurázó szavakat ad Karinthy szájába, mintegy továbbírva annak híres Ady-paródiáját: „Igen, nagyon erős, nagyon zabos. Kegyelem, művész úr, többször igazán nem szükséges elismételnie”. Egyébként Ady folyamatos „leművészurazásában” is rejlik valamiféle gúnyos és lekezelő árnyalat, hiszen – túl azon, hogy a többiek nyilván magukat tartják „igazi” művészeknek – akkor kezdnek rá erre, amikor a csinos pincéernő a jelenlétükben művész úrnak titulálja a holtrészegen alvó költőt.

3.

Alkoholizmusa, tivornyázó életmódja, betegsége (vérbajára is számos utalás történik), valamint a többiekhez viszonyított bárdolatlansága azonban színes karakterjegyek csupán. E külsőséges jegyek – ha csakis ezeket vesszük figyelembe – egy kicsit közhelyesre, egy kicsit bulvárosra formált Adyt tárnak az olvasó elé. Részeges, vérbajos, modoros, beképzelt, nem mos kezét a vécézés után. A történet elején már napok óta az asztalra borulva alszik. „Az... sz betűs dolog miatt ilyen?” – kérdezi finomkodva Tóth Árpád. „Szimbolizmus? Igen, pontosan amiatt” – érti félre gonoszkodva Karinthy. „Nem, hát a... szifilisz” – javítja ki a jól értesült Tóth Árpád. „Csak másnapos, Árpi” – védi a költőt Babits; mire Kosztolányi nem túl jóindulatúan hozzáfűzi: „Harmadnapos. Azt hallottam, már két napja terpeszt ennél az asztalnál”. Ady megmérettetett és könnyűnek találtatott a nála sokkal „nyugatosabb” íróársak világában.

Ehhez képest a történet végén Ady dionüszoszi széttépetése és felzabáltatása oldja meg a konfliktust, az ő vére és teste, az ő áldozata lesz elég erős ahhoz, hogy legyűrje a pogány holtakat. Ez nyilvánvalóan azért lehetséges, mert valami módon egy velük; Ady részese

a primordiális világnak. Ily módon az ősoket és az általuk irányított zombikat nem a vitézül forgatott ásók, széklábak, szuronyok, konyhai serpenyők, nem is a pisztolygolyók, de nem is a jövőből teleportált, kólával feltöltött vízipisztolyok gyúrik le, hanem a rituális áldozat, az Istenember szétszaggatása-megevése és az ily módon működésbe hozott ellenvarázslat. E funkció betöltésére egyedül csak Ady lehetett alkalmas, mind Csepella művének saját logikája, mind (ha kultusz-történeti perspektívából nézzük a dolgot) a tényleges kortársak megítélése szerint. Tehát a tivornyáknál, vedelésnél, nőzésnél, vérbajnál, bunkóságnál sokkal fontosabb Ady sajátos „pogánysága”, valamint az a körülmény, hogy a modern magyar költészet történetében Ady azon kevés szerző egyike, akiről a nevetségesség megkockáztatása nélkül leírható, hogy valamiféle szakrális aurával rendelkezik. Ez persze nem emelkedettséget vagy tisztaságot jelent, nem is krisztusi pózokat, hanem a pogány karizmatikus erő jelenlétét, olyasmit, ami mondjuk (az Ady által nem különösebben kedvelt német irodalomból véve példánkat) Stefan George esetében is meghatározónak számított.⁶

A pogány ősvilág általi megragadottságon épül fel a *Nyugat + Zombik* koncepciója és története, ezt szolgálja-erősíti a kiterjedt és komplex „varázsfá”, „révülés”, „táltos”, „zombi/élőhalott” motívumkör.⁷ Mindez Ady költészetének egyik legmeghatározóbb törekvéséhez kapcsolódik, mely mind a költői inspiráció folyamatát, mind a szexualitást, mind a nemzetest egzisztenciáját, mind annak pusztulását előszeretettel írja le olyan erők és hatalmak közreműködésével (lidérc, vámpír, kísértet, élőhalott stb.), melyek a kereszténység előtti világ mitológiájából származnak. E képzetkör legalapvetőbb része valamiféle ősvilági halálmitológia, melyhez kiválóan illenek a *Nyugat + Zombik* képsorait benépesítő élőhalottak. Ennek hiedelemtörténeti és vallástörténeti háttere igen összetett (a balkáni hitvilág vámpírjaitól a karibi térség „valódi” zombijaiig); képregényünk szempontjából azonban

⁶ Ehhez lásd Thomas Karlauf: *Stefan George. Die Entdeckung des Charisma*. München, K. Blessing, 2007.

⁷ Ami a *révülés* kérdését illeti, számos, a tudatmódosítással kapcsolatos motívum van beleszöve a történetbe: Ady italozása, a sámándrogként funkcionáló virágok füstje, Tóth Árpád és legfőként Ady testének rituális elfogyasztása, mely sajátos tudatmódosítóként hat, vagy a zombik kiirtására használt kóla. Utóbbit a kommunista propaganda sokáig a „haldokló Nyugat” ópiumának nevezte, és sokan meg voltak győződve arról, hogy valamiféle drogot is tartalmaz.

elegendő a következő meghatározás: a zombik olyan mozgó holttestek, melyeket valaki gonosz mágiával irányít, és akik élő emberek testével táplálkoznak. Egyébként Ady költészetének idevonatkozó motívumai és szólamai meglehetősen összetettek; egyszerre tartalmazzák e tetszhalottlét affirmációját, illetve bírálatát.

Amennyiben Csepella képregényét reflexiónak tekintjük a többféle képpen is érthető „Nyugat” (mint égtáj, mint kulturális régió, mint geopolitikai képződmény, és természetesen mint folyóirat) helyzetére, akkor a következőkre utalhatunk. Általában a magyar törzsökösség civilizációellenességére, modernizációkritikájára. Az irodalmi diskurzusként értett Nyugat (a folyóirat és a nyugatos irodalom) bírálatára. Végül pedig arra a már említett sajátos körülményre, hogy a *Nyugat* folyóirat és a magyar irodalmi modernség leginkább emblematis alakja paradox módon egy, a modernizációs diskurzusokba nem minden tekintetben beleilleszthető figura, mégpedig Ady Endre volt. Ady „minden”, de mindennek az ellenkezője is, amit akár a maradisággal, akár a progresszióval, akár a pogánysággal, akár a kereszténységgel kapcsolatban kijelent (vagy éppen kinyilatkoztat) műveiben. Ady életműve így a (mindenkori) nemzeti radikalizmus számára is kisajátítható – akár azon az áron, hogy Adyt megtévesztett, a züllesztő modernizáció motorjának tekintett zsidóság által manipulált, de valójában mégiscsak közénk, a *magyarok közé* tartozó zseniként mutatják be.⁸

4.

Vegyük sorba a három pontot, lehetőség szerint figyelembe véve a *Nyugat + Zombik* reflexióit. Az első szempont egyértelmű, hiszen maga a szüzsé is ezen alapszik. „A pogány varázsló és a zombik pusztító haragja a modern civilizációnak szól. Mindannak, ami a magyarokból lett az államalapítás óta. Gyűlölik a kávéházat, a cigarettafüstöt és minket” – mondja (azt hiszem) Babits.⁹ Az általános moderni-

⁸ E felfogást képviseli Raffay Ernő könyve: *Ady Endre és a Nyugat*. Budapest, Kárpátia Stúdió, 2017.

⁹ Bármennyire értékeljük is a könyv merész dinamikáját, vibráló képi ritmusait, a felfokozott látvány olykor nehezen áttekinthető helyzeteket eredményez, így például bizonyos oldalakon csak bajosan követhető, vajon ki is beszél éppen.

zációellenes szólam később végletesen ironikus-groteszk formát ölt, amikor a Nyugat szimbólumával, az ősmagyar értékekkel totálisan inkompatibilis, hiszen nyugati eredetű, sőt, a kozmopolita világ egyik legtipikusabb üdítőitalával, mégpedig *kólával* irtják a táltos által megbűvölt élőhalottakat. A másodikra is számos utalás történik, és még több olyan, ami egyszerre vonatkoztatható a modernizációra, illetve az irodalmi életre; ilyen például a többször ismétlődő „Nyugat kutyái” fordulat. „Nyugatos kutyák, meghhaltok” – hörgi a táltos felesége, ahogy ráront Babitsra és társaira. E fordulatban több minden összegződik: a klasszikus sértésen túlmenően valaminek a szolgálai követése (a szolga mint alacsonyabb létrang); a csatlóslét megvetése, vagy a domesztikáció képzetköre, ami az eredetiséggel felruházott ősvilági lét elpuhulását, feladását, civilizálódását emeli ki.

A nagyváros, a kávéház, a cigarettafüst, a nyugatos irodalom a modernizáció szimbolikus jelölői, melyek egyszerre kötődnek az urbánus életformához, illetve ahhoz a – ma újból virulens kifejezéssel élve – „körúti”, sőt „körúton belüli” irodalomhoz, mely ezen életforma termékének-reprezentánsának számított. Itt éppen Adyt illetően nem felejtethjük el, hogy a század elején ugyancsak ő volt a magyar irodalom és magyar nyelv *Nyugat* általi megrontásának egyik szimbóluma. A nyelvromlást sokan – így a neves irodalomtörténész, Horváth János is – elsősorban a zsidó származású írók működésének tulajdonították, de az irodalmi-nyelvi romlás elleni harcban Ady elítélése is fontos szerepet kapott.¹⁰

De a legizgalmasabb mégiscsak az a körülmény, hogy Adynak mindahhoz, ami ellen harcol a *Nyugat+Zombik* lapjain, nagyon is sok köze volt. Részben ezért is helyezkedik kívül Babits, Kosztolányi, Karinthy, Tóth „nyugatias” világán, nem csupán kellemetlen személyisége, elviselhetetlen göggye („óriások felkutatása óriások észjárását igényli” – veti oda Kosztolányinak), dzsentroid allűrjei, vélt vagy valós parlagiassága miatt. Pogánysága, keletiessége, sajátos „finitizmusa” egyrészt hozzákötik őt a varázsfá pogány világköréhez, másrészt értelmezői közül többen csak ezt – az „ősmagyar”, a „táltos” Adyt – tekintik

¹⁰ Lásd Horváth János: Aranytól Adyig (1921); *A Nyugat magyartalanságairól* (1911). In: *Horváth János irodalomtörténeti és kritikai munkái*. 1–5. kötet. Budapest, Osiris, 2009, 5. köt. 406–430; 904–918.

az életmű releváns részének, a progresszívet, a nyugatosat, illetve a nacionalizmus és az antiszemitizmus nagy bírálóját azonban nem.

Ady nyugtalanító ellentmondásai, életművének polifonikus karakterjegyei különösen feltűnővé válnak a többi „nyugatos” irodalmár személyéhez-életművéhez viszonyítva, akár úgy, ahogy eredeti műveikben, akár úgy, ahogy a *Nyugat+Zombik* lapjain megjelenik. Csepella könyve értelemszerűen nem vállalkozott, nem is vállalkozhatott ilyen problémák értelmezésére; és szerencsés, hogy elkerülte az irodalmi ismeretterjesztés, a képregényes infotainment kísértéseit. Ugyanakkor érdekesítően és szellemesen reprezentálja az Adyt a Nyugattal összekötő kapcsolatokat, illetve (és még inkább) az őt a többi „nyugatostól” elválasztó, gyakran igen elgondolkodtató törésvonalakat is.

(2019)

A kötet írásainak eredeti megjelenési helye

- „Mióta ismerlek, haldokolsz...” A Nyugat + Zombik Ady-képe. *Szépirodalmi Figyelő*, 2019/1, 26–33.
- Ady Endre prófétikus költészetének kritikai megítéléséről. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1995/5–6, 612–630.
- Vitustánc. A „társadalmi fiziognómia” és a szexualitás kérdései Szilágyi Géza írásaiban. *Thalassa. A Ferenczi Sándor Egyesület kiadványa*, 2008/4, 43–61.
- A Jézus összes. Szélgjegyzetek Kacziány Géza „Jézus összes költeményei” című kötetéhez. In: Bartók Zsófia Ágnes – Bognár Péter – Maróthy Szilvia (szerk.): */HI70/Tanítványok. Tanulmányok Horváth Iván 70. születésnapjára*. Budapest, Q. E. D., 2018. (<http://hi70.hu/2018/03/14/havasreti/>)
- Patrióta hangyák – egzotikus természetek. Etnográfiai és politikai allegóriák egy harmincas évekbeli ifjúsági regény propagandavilágában. In: Fejős Zoltán - Pusztai Bertalan (szerk.): *Az egzotikum*. Budapest, Néprajzi Múzeum, 2008, 155–164. Megjelent még: *Holmi*, 2009/7, 971–980.
- A „Táj” és a „Szellem”. Kerényi Károly és Pécs (1934–1940). In: Havasréti József – K. Horváth Zsolt – Szijártó Zsolt (szerk.): *A város láthatatlan mintázata: Pécs városa mint az emlékezet helye*. Pécs–Budapest, PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék – Gondolat, 2010, 19–48. Első változatát lásd: Kerényi Károly és a pécsi egyetem. *Jelenkor*, 1997/9, 901–905.
- A „poétikai közvetítés” eszméje Thienemann Tivadar és Marót Károly írásaiban. *Helikon*, 2008/2–3, 141–189.
- Az amerikai beat-irodalom fogadtatása Magyarországon. *Jelenkor*, 2014/12, 1315–1325. Megjelenésekor a 60 éves Kálmán C. Györgynek ajánlottam. Angolul: The Reception of Beat Literature in Hungary. In: Harri Veivo – Petra James – Dorota

- Walczak-Delanois (Eds.): *Beat Literature in a Divided Europe*. Leiden–Boston: Brill, 2019, 204–226.
- A korai Kádár-korszak irodalmi pszichonautái. *Jelenkor*, 2021/7–8, 815–823.
- „Hosszú sötétség, rövid felvillanás”. Hajas Tibor *Szövegképrázat* című írásáról. In: Kelényi Béla – Végh József (szerk.): *A köztes lét túloldalán. Hajas Tibor és a tibeti misztériumok*. Budapest, Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum, 2019, 119–128.
- Az irodalmi tetszhalál anatómiája. Baka István: A kisfiú és a vámpírok. In: Mekis János és mások (szerk.): *Thomka-symposion. Ünnepi kötet Thomka Beáta köszöntésére*. Pozsony, Kalligram, 2009.
- A megsértett agresszor. Megjegyzések Szerdahelyi István *A neoavantgardista stílusdiktatúra esélyei* című írásához. *Korunk*, 2022/1. 56–63.
- Az életmű kulcsai. (György Péter: *Apám helyett*). *Jelenkor*, 2011/10, 1075–1089.
- Egy „felépített ember” naplója. (Király István: *Napló 1956–1989*). *Műút*, 2017/4, 7–12.
- A filozóf. (Réz Pál: *Bokáig pezsgőben. Hangos memoár*). *Műút*, (55) 2016, 58–62.
- Értelmiségiek. (Radnóti Sándor: *Sosem fogok memoárt írni*). *Jelenkor*, 2020/7–8, 864–870.

Névmutató

- Abody Béla 180, 182, 188–190
Aczél György 233, 263–265, 268,
273–275, 298
Aczél Márta 294, 297
Ady Endre 11–43, 47, 64, 134, 217,
220, 263
Agárdi Péter 233
Alföldi András 96, 112, 116
Allen, Donald M. 153
Almásy László 78
Altheim, Franz 92, 96, 98, 99
Angelo, Brelich 88
Angyalosi Gergely 268
Apáthy István 48
Arany János 71, 72, 133
Aronowicz, Alfred 151
Auerbach, Erich 145
Avar Pál 182, 187, 188
- Baader, Andreas 200
Babits Mihály 11–15, 17, 18, 21,
23–27, 29, 36, 37, 54, 102, 103, 107,
108, 112, 127–129, 144, 191, 192
Babus Antal 262
Bahtyin, Mihail 36, 138, 294
Baka István 215–222
Balassa Péter 224, 227, 228, 233, 293,
294, 300
Balázs Béla 24, 277
Bálint Endre 277, 290, 295, 297, 298,
300
Bálint György 295
- Bálint Klára 295
Balogh József 128
Balogh Tamás 145
Balzac, Honoré de 144
Bán Imre 143
Bán Zsófia 258
Bart István 160
Barta János 12
Barthes, Roland 258
Bartók Imre 205, 260
Bartos Tibor 159, 219
Bataille, Georges 206
Batizi András 32
Batsányi János 71
Baudelaire, Charles 47, 56, 64, 179,
186, 206
Bausinger, Hermann 244
Beke László 57
Benedek István 186, 187, 189
Benjamin László 239, 253
Benjamin, Walter 34, 62
Bergson, Henri 143, 144
Bernheim, Hippolyte 56
Berzsenyi Dániel 99, 115
Birkás Géza 89, 93–96
Blake, William 178
Bloch, Ernst 31, 244, 245, 246
Bloch, Ivan 59, 200,
Boermel, Johann Gottfried 70
Bombitz Attila 222
Böszörményi Zoltán 180–183, 189,
194, 195

- Braudel, Ferdinand 281
 Brehm, Alfred Edmund 84
 Brunecker Györgyi 180
 Brus, Günter 203
 Bulgakov, Mihail 216
 Burke, Peter 250
 Burroughs, William S. 149, 151, 162, 163, 177, 179
 Bürger, Gottfried August 218, 219
- Caen, Herb 151
 Capote, Truman 179
 Castañeda, Carlos 194
 Castro, Fidel 248, 256
 Chaplin, Charlie 55
 Charcot, Jean-Martin 56, 57, 60, 65
 Childe, Gordon 251
 Cohen, Leonard 239
 Collingwood, Robert 282
 Corso, Gregory 148, 155, 160, 162, 171–173, 175, 178
 Cousteau, Jean-Jacques 86
 Creuzer, Georg Friedrich 25
 Croce, Benedetto 134, 136–138
 Curtius, Ernst Robert 121, 139–141, 143–145
 Czine Mihály 264, 266, 268, 271–275
- Csabai Márta 55
 Csaplár Vilmos 249, 271
 Császár István 253
 Csáth Géza 45, 179, 199, 211
 Csepella Olivér 11–17, 19
 Cser László 98–100
 Cser Lászlóné 91, 112
 Csibra István 227
 Csokonai Vitéz Mihály 71, 72
 Csoóri Sándor 296
 Csörsz István 149
 Csurka István 272, 281, 282, 284, 285
 Dalos György 248
- Dante Alighieri 25, 26, 73, 103, 104, 144
 Daudet, Alphonse 56
 Davis, John F. 72
 De Quincey, Thomas 179, 186
 Demény Pál 277
 Déry György 158–160
 Déry Tibor 189, 278, 281, 282, 284
 Devecseri Gábor 88, 91
 Dick, Philipp K. 179
 Didi-Hubermann, Georges 57, 65
 Dilthey, Wilhelm 134, 143
 Dobrovits Aladár 88
 Domonkos István 149
 Donáth Ferenc 293, 295
 Dózsa György 30, 37
 Döme Dezső 167
 Dömötör Tekla 91
 Durrell, Gerald 86
- E. Fehér Pál 156, 268
 Eckhardt Sándor 95, 96
 Eisenstein, Szergej 127
 Eliade, Mircea 187
 Eliot, Thomas Stearns 127, 281
 Ellis, Bret Easton 177, 207
 Ellis, Havelock 179, 200
 Elvis Presley 152
 Eörsi István 149, 158, 161, 162, 166, 167, 170, 174–178, 295
 Erdély Miklós 253
 Erdős Péter 232
 Erős Ferenc 238, 257, 259
 Esterházy Péter 223–233, 295
- Fábrián Gyula 76, 83, 84, 87
 Fábri Zoltán 253
 Farkas András 32, 41, 42
 fe Lugossy László 165
 Fechner, Gustav 36
 Fehér Ferenc 255, 258, 293, 295

- Ferenczi Sándor 47–49, 57, 214
 Ferlinghetti, Lawrence 148, 160–162, 175
 Fichte, Johann Gottlieb 251
 Flaker, Aleksandar 149
 Focillon, Henri 245
 Fóti Andor 194
 Foucault, Michel 52, 58, 61, 65
 Földényi F. László 249
 Földes László (Hobo) 165–167
 Földessy Gyula 25, 27, 40–42,
 Földi János 71, 72
 Fráter Rózsa 181
 Freud, Sigmund 48–50, 55, 57, 59, 63–66, 200
 Frobenius, Leo 92, 98, 99, 106, 109, 110, 120
 Frye, Northrop 141
 Fuchs László 167
 Fülep Lajos 92, 137, 138, 292, 293
 Füst Milán 45, 170, 172

 Gabay László 271
 Gagyi Ágnes 209
 Gál István 21
 Galántai György 232
 Gallé, Emile 56
 Gautier, Théophile 56, 179, 186
 Géczy János 149
 Geertz, Clifford 258
 George, Stefan 16
 Gilman, Richard 46
 Gimesné Hajdu Lili 180
 Ginsberg, Allen 148–150, 153–158, 160–171, 173–178
 Gion Nándor 149
 Goethe, Johann Wolfgang 25, 102, 104, 109, 119, 120, 143, 144, 216, 218
 Gogol, Nyikolaj Vasziljevics 217
 Goldziher Ignác 40, 277

 Goncourt, Edmond de 56
 Gorkij, Makszim 157, 267
 Gömöri György 150, 151
 Göncz Árpád 290
 Greguss Ágost 72
 Guevara, Ernesto „Che” 248, 256
 Gundolf, Friedrich 295

 Gyilász, Milován 269
 Gyomlay Gyula 89, 90
 Gyömrői Edit 214
 Györe Balázs 168
 György Alajos 71
 György Antal 239, 241, 259
 György Lajos 240, 241, 247, 249, 250, 254, 257, 259, 260
 György Péter 237–261
 Gyurkó László 224, 266

 H. Lukács Borbála 124
 Hajas Tibor 196–214, 253
 Hajnal István 128
 Halasy-Nagy József 89, 90, 94, 95
 Halász Gábor 57
 Halbwachs, Maurice 138
 Hamann, Johann Georg 136
 Hamvas Béla 93, 207, 208, 214
 Hankiss János 95, 147
 Harmati János 167
 Hatvany Lajos 126
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 122, 124, 125
 Hegyi Lóránd 224
 Heidegger, Martin 110, 299
 Heine, Heinrich 174
 Heller Ágnes 268, 295
 Heltai Gáspár 85
 Hendrix, Jimi 165
 Herder, Johann Gottfried 70, 72, 74, 136
 Hering, Ewald 139

- Hernádi Gyula 218
 Hevesy Iván 295
 Hitler, Adolf 273
 Hobsbawm, Eric J. 244
 Hofmann, Albert 180
 Holub József 90
 Homérosz 68, 143
 Honti János 88, 128, 130, 141
 Hooper, Tobe 210
 Horthy Miklós 89
 Horváth Henrik 116
 Horváth Iván 71, 72, 132, 133
 Horváth János 18, 126
 Horváth Sándor 160
 Houellebecq, Michel 201
 Hölderlin, Friedrich 117
 Huber Kálmánné 93
 Huizinga, Johan 92
 Huxley, Aldous 179, 182, 183, 188–
 190, 192, 194
 Huysmans, Joris-Karl 56

 Illés Endre 287
 Illyés Gyula 284, 287
 Irányi Jenőné 181
 István, I. (Szent) 28

 Jakobson, Roman 72
 James, William 36, 192
 Jékely Zoltán 284
 Jevtusenko, Jevgenyij 156, 157
 Jones, Jim 200
 József Attila 154, 157, 165, 170, 197,
 214, 263, 267
 Juhász Ferenc 149, 155, 170–173, 180,
 184, 192, 193, 253, 280, 281, 284
 Juhász Gyula 13
 Jung, Carl Gustav 88, 110, 138, 140

 K. Horváth Zsolt 294
 Kacziány Aladár 68, 73–75
 Kacziány Géza 67–75
 Kádár János 270, 276, 280
 Kálmán Kata 295
 Karácsony Sándor 28, 68, 133
 Karátson Endre 47
 Kardos György 173, 273, 295, 296
 Kardos Tibor 292
 Karinthy Ferenc 224, 282
 Karinthy Frigyes 11, 14, 15, 18, 45, 50
 Károli Gáspár 33
 Kassák Lajos 170, 172, 256
 Kasznár Veronika Katalin 250
 Kelényi Béla 207, 208
 Kemenes Géfin László 169, 174
 Kenéz Béla 69
 Kerényi Károly 14, 88–117, 130, 132,
 204, 295, 298, 299
 Kerényi Magda 99
 Kerouac, Jack 148, 149, 152, 159, 160,
 162, 163, 167, 177
 Kertész Ákos 224, 233,
 Kertész Imre 239, 240, 295, 300
 Kesey, Ken 149, 179
 Király István 12, 30, 31, 35, 36, 38,
 248, 262–276, 295
 Király József 182, 186,
 Király Júlia (Juli) 272
 Kis János 71
 Kisbali László 297, 300
 Kiss Ferenc 272, 275
 Klemm Antal 89
 Kocsis Rózsa 273
 Kodály Zoltán
 Kofman, Sara 239
 Koltay-Kastner Jenő 89, 92, 93, 95
 Komlós Aladár 46, 47, 273
 Kommerell, Max 295
 Komoróczy Géza 242
 Kondor Béla 239, 253
 Konrád György 269, 271
 Koós Ödön 69

- Kornis Gyula 95
 Kornis Mihály 230
 Koszó János 92
 Kosztolányi Dezső 11, 13–15, 18, 38,
 45–47, 58, 64, 179, 220–222, 279,
 281, 285, 287
 Kott, Jan 201
 Kova Albert 33, 34
 Kóbányai János 149, 168
 Könczöl Csaba 293, 294, 296, 300
 Köpeczi Béla 268
 Kracauer, Siegfried 244, 245
 Krafft-Ebing, Richard 59–61, 200
 Kraus, Karl 52, 62–64
 Kristeva, Julia 36
 Kubler, George 245
 Kuczka Péter 171
 Kucsman Árpád 280
 Kulcsár Szabó Ernő 224, 228, 229
 Kulin Ferenc 223
 Kupferschmidt, Hugo 60
- Laczkó Géza 23, 24
 Ladányi Mihály 233
 Lajta Erika 231, 234
 Lambrecht Kálmán 83
 Landler Mária (Mari) 264, 274
 Lausberg, Heinrich 139
 Lawrence, David Herbert 204
 Le Carré, John 256
 Le Fanu, Joseph Sheridan 216
 Leary, Timothy 194
 Leavis, Frank Raymond 127
 Lem, Stanislaw 86
 Lengyel Péter 194
 Lethem, Jonathan 56
 Lilly, Charles 194
 Lord, Albert B. 141
 Losev, Lev 296
 Lowell, Robert 172
- Lowth, Robert 69, 71, 72, 74
 Löwy, Michael 31
 Lugli, Guiseppe 95
 Lukács György 23, 27, 31, 52, 134,
 185, 256, 261, 292, 293, 295, 299
- M. Nagy Miklós 159
 Maeterlinck, Maurice 84
 Mailer, Norman 150
 Majakovszkij, Vlagyimir Vlagyimi-
 rovics 157, 158, 172
 Makk Károly 163
 Malonyay Dezső 76
 Mann, Thomas 88, 90, 93, 100, 281
 Mannheim Károly 23, 123, 295
 Manson, Charles 200, 201
 Mao Ce-tung 248
 Márkus György 124
 Marót Károly 28, 118, 121, 126, 128–
 142, 146, 147, 185
 Marshall, Herbert 158
 Marx, Karl 123, 251
 McKenna, Terence 194
 McLuhan, Marshall 127
 Medgyaszay István 74
 Mekas, Jonas 178
 Mekis D. János 11
 Mengele, Josef 200
 Mérei Ferenc 253
 Mészöly Miklós 296, 300
 Michaux, Henri 192
 Mikszáth Kálmán 267
 Millet, Catherine 199
 Miłosz, Czeslaw 20
 Molnár Gergely 199, 201, 203, 239,
 253
 Morgan, Bill 150
 Móricz Zsigmond 11, 14
 Muehl, Otto 203
 Münzer, Thomas 31

- Nádas Péter 199, 239, 249, 253, 261, 294
 Nagy Péter 273
 Najmányi László 201
 Naumann, Hans 295
 Négyesy László 72
 Nemes Nagy Ágnes 180, 184, 190–192, 295, 297, 298
 Németh G. Béla 268
 Németh László 122, 123, 282, 284
 Nietzsche, Friedrich 13, 65, 129, 201, 204, 210
 Nitzsch, Hermann 201, 205
- Nyíró József 239
- O'Hara, Frank 157, 158, 160, 172
 Ohly, Friedrich 83
 Oltványi Ambrus 246
 Orbán Ottó 149, 150, 154, 161, 162, 165, 169, 170, 172, 174–176, 189, 239
 Orłowsky, Peter 166, 178
 Orwell, George 215
 Osvát Ernő 295
 Ottlik Géza 239, 246, 253, 261, 282, 283
 Otto, Walter F. 92, 98
- Örkény István 153
- Palágyi Menyhért 128
 Palahniuk, Chuck 207, 210
 Pallos Klára (Klári) 278, 285
 Pándi Pál 233, 263–265, 267, 274, 275
 Pándi R. György 150
 Panizza, Oscar 48, 53, 58, 59, 61, 62
 Parry, Milman 141
 Parti Nagy Lajos 277–279, 288, 289
 Pataki Gábor 238
 Pavlov, Ivan Petrovics 185
- Perc, Georges 255, 258
 Petersen, Julius 118, 145
 Petőfi Sándor 68, 263
 Petri György 239, 249, 295, 296
 Pettazzoni, Raffaele 99
 Pilinszky János 295
 Platón 91, 111, 126
 Podhoretz, Norman 161
 Póka Egon 167
 Pór Péter 232
 Poszler György 122, 144
 Pound, Ezra 127
 Pozsgay Imre 266
 Prágai Tamás 172
 Pressburger, Giorgio 242
 Prinz Gyula 95, 116
 Prohászka Lajos 124
 Propp, Vlagyimir 141
 Putyin, Vlagyimir 281
 Pynchon, Thomas 201
- Rába György 37
 Rác Péter 168
 Radnóti Miklós 273
 Radnóti Sándor 34, 38, 48, 290–300
 Radványi László 30
 Raffay Ernő 17
 Rákosi Mátyás 248, 280
 Rapaics Raymund 95
 Rapaport Samu 214
 Reich, Wilhelm 201
 Reinhardt, Karl 92
 Rejtő Jenő 86, 179
 Révai József 12, 22
 Révész Sándor 264
 Réz Ádám 284, 285
 Réz Pál 277–289
 Ricoeur, Paul 64, 278
 Rommel, Erwin 273
 Rónay György 101, 108
 Roszak, Theodore 179

- Sade, Donatien Alphonse François 210
 Said, Edward 78
 Sai-Halász András 180
 Salinger, Jerome David 284
 Sánta Ferenc 266, 273, 273
 Sántha József 222
 Sári B. László 207, 211
 Schade, Siegrid 56,
 Schmitt Jenő Henrik 74
 Schultz, Joachim 186
 Schuster Lóránt 166
 Schwarzkogler, Rudolf 203
 Semon, Richard 138, 139
 Shakespeare, William 68, 158
 Shelby, Hubert 149
 Simmel, Georg 23
 Simon Attila 132
 Simor András 230
 Sinkó Ervin 31
 Sirokai Mátyás 180
 Somlyó György 153–157, 159, 161,
 165, 169
 Sontag, Susan 267
 Soros György 290, 292
 Sőtér István 107
 Spengler, Oswald 120
 St. Victor, Richard de 83
 Steiner, George 267, 268
 Stoker, Bram 216, 218, 219
 Strack, Hermann L. 132
 Strassman, Rick 181
 Sükösd Mihály 148, 160–164, 169,
 175
- Szabó Borbála 277
 Szabó Dezső 21, 28
 Szabó László 232
 Szabó Lőrinc 284
 Szabó Pál 279
 Szabó Zoltán 105–108
- Szabolcsi Miklós 233, 263, 267
 Szamos Rudolf 194
 Szapphó (Sappho) 169
 Szára István 180–183
 Szauder József 71, 72, 267
 Szebényi Cecília 279
 Szegedy-Maszák Mihály 224–229,
 268
 Székely László 28, 29
 Szekér Gyula 270
 Szelényi Iván 269, 271
 Szép Ernő 199
 Szerb Antal 12, 28, 104, 217, 295,
 297–299
 Szerb János 207
 Szerdahelyi György Alajos 71
 Szerdahelyi István 223–234
 Szilágyi Ákos 224
 Szilágyi Ernő 246, 247
 Szilágyi Géza 45–66
 Szilágyi János György 88, 91, 295,
 297–299
 Szilágyi Lilla 48
 Szini Gyula 23
 Szomjas György 166
 Szomor Dezső 45, 64, 287, 288
 Sztálin, Joszif Visszarionovics 248
 Szűcs Jenő 105, 280, 281, 284, 285
- Tábor Ádám 168
 Tábor Béla 246
 Tábor Eszter 168
 Taine, Hippolyte 109
 Takács Mónika 49
 Takács Pál 33
 Tamás Attila 24
 Tamási Áron 284
 Tamkó Sirató Károly 170
 Tanay Magda 297–299
 Tandori Dezső 233, 239, 247, 295
 Tardieu, Ambroise 61

- Thienemann Tivadar 95, 96, 118–127,
130–133, 146, 147
Thompson, Hunter S. 179
Titus Livius 91
Tolnai Ottó 149
Tolnay Károly 292, 293, 295, 297, 299
Tomba Ferenc 95
Tóth Árpád 11, 15, 16, 45, 64
Tóth János Rudolf 167
Tóth László 97
Turai Tamás 197, 211
Turner, Victor 37
- Ungvári Tamás 189, 292
Ungváry Rudolf 196, 198
- Vágvölgyi B. András 177, 178
Vajda János 58
Vajda Miklós 295
Vámbéry Ármin 58
Varannai Aurél 152, 153
Varga Imre 271
Vári Rezső 90
Varjas Béla 41
Vas Zoltán 282, 284
Vatai László 12
Végel László 149
Vekerdi László 288
Veres András 268
Veres Péter 279
Vergilius, Maro Publius 92, 103
Vezér Erzsébet 12, 32
- Vico, Giambattista 136
Villon, Francois 154, 155
Vitéz György 150, 169
Vollmer, Joan 151
Vossler, Karl 136, 137
Voznyeszenszkij, Andrej 156, 157
Vörösmarty Mihály 103
- Warburg, Aby 143
Weber, Max 123
Wedekind, Frank 48, 53, 54, 58
Weininger, Otto 48, 57
Weitling, Wilhelm 31
Wells, Herbert George 82, 83
Weöres Sándor 295, 297, 298
Wilde, Oscar 64
Williams, William Carlos 178
Wilson, Robert Anton 179
Withman, Walt 154
Witkiewicz, Stanisław 179
Wittkin, Joel-Peter 210
Wölfflin, Heinrich 143
Wundt, Wilhelm 36
- Yates, William Butler 179
- Zalai Béla 55, 192
Zalán Tibor 170
Závada Pál 222
Zentai Éva 158–160
Zoltán Gábor 210
Zumthor, Paul 130

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

Kiadja a Kronosz Könyvkiadó Kft.
Felelős kiadó a Kronosz Kiadó ügyvezetője
Felelős szerkesztő: Erőss Zsolt

www.kronoszkiado.hu

